

Erdélyi Riport, V. évfolyam 46. szám – 2006. november 16.

Csaba László professzor, a Közép-európai Egyetem tanára
A második emeletre a tizedik helyett

Csaba László professzort, a Közép-európai Egyetem (CEU) oktatóját, az MTA Közgazdaságtudományi Bizottságának elnökét múlt heti számunkban a konvergenciaprogramról faggattuk. Az interjú folytatásaként ez alkalommal az Európai Unió „válságáról”, Magyarország 2004 után elszalasztott euróbevezetési lehetőségének okairól, valamint Románia és Bulgária EU-csatlakozásáról kérdeztük. Domján Levente interjúja.

Professzor úr, Ön korábban úgy fogalmazott, hogy az Európai Unió válságból válságba sodródik. Kérem, magyarázza meg, mire gondolt.

Ezt úgy kell érteni, hogy az Európai Unió általában nem szokta a maga elé kitűzött célokat elérni. Én azért nem vagyok annyira borúlátó, mint kollégáim közül sokan, akik azt mondják, kérem, a stabilitási és növekedési egyezmény előírásait bizonyos országok nem tartják be, a lisszaboni programban előírt felzárkózás nem történt meg. Ez benne van a pakliban. A jó dolog az unióban az, hogy ezek a válságok sosem vezetnek szétrázódáshoz. Valamennyi az elképzelésekből azért mindig megvalósul, ezért fokozatosan, lassan, kicsi lépésekben, végtelenül ellentmondásosan, de halad előre. Az integráció mélyül, a szabályok egyre szigorodnak, ennek a végrehajtása egyre keményebb, az ember akár a mezőgazdaság termelési mutatókat nézi, akár az iskolázottsági mutatókat, akár a fizetési mérlegeket. Sőt, az Európai Unió fizetési mérlege egészében kiegyensúlyozott, enyhe többlettel zárt. Az euró erősebb, mint szinte bármikor volt, az infláció alacsony szinten van, a gazdasági növekedés gyorsul. Úgy gondolom, hogy az EU képes arra, hogy a következő bővülést – Bulgária és Románia bevitelét – súrlódásmentesen finanszírozza, intézményrendszerébe beépítse ezt a két országot és a gyorsított felzárkózásukat előmozdítsa. Ezek most a feladatok, és ezekkel meg fogunk tudni birkózni. Lehet, hogy bizonyos nagy ívű elképzeléseket nem fog teljesíteni – például hogy 2020-ban hány embernek kell dolgoznia, ebből hány embernek kell nőnek lennie, és mennyinek kell a felsőoktatásban dolgoznia –, de attól még ezzel együtt lehet élni.

Ha jól értem, bár az Európai Unió elérhetetlen célokat is kitűzött, hogy ne mondjam azt: illúziókat kerget, a cél eléréséhez rendelt eszközöknek mégis kedvező a hatásuk?

Az a mondandóm, hogy miközben igaz, hogy nem érjük el a kitűzött célokat, azért látni kell, hogy közben előrehaladunk. Ez az előrehaladás nagyon jelentős, főleg azoknak a fejlődő országoknak, amelyek a kommunizmus örökségéből élnek, hisz ez egy nagyfokú stabilitást és jó hátteret jelent. Eredmény, hogy bemehettünk abba a klubba, ahol állandóan: hónapról hónapra, évről évre elérnek valamit.

Amúgy jól emlékszem arra, hogy amikor Helmut Kohlék előálltak az euró ötletével, kikacagták őket, és neves amerikai professzorok cikkeztek arról, hogy ez soha meg nem valósul, de ha be is fogják vezetni, egy vagy két éven belül szét fog esni. Ehhez képest az

elmúlt hét évben az euró fényesen teljesített, szemben a dollárral. Bár minden más területen is így haladna előre az integráció! Látni kell, hogy az euró nem mese. Érinti az emberek mindennapi életét, a befektetőket, a vállalkozókat konkrétan érinti, és miközben a külpolitika botladozik, miközben a lisszaboni program átalakul, a legfontosabb, az emberek életét érintő pénzügyi integrációban hihetetlenül nagy lépést teszünk előre. Úgyhogy látni kell a jó dolgokban az együttműködést és az előrehaladást is.

Engedje meg, hogy újfent egy korábbi előadása egy mondatára utaljak vissza: Magyarország uniós csatlakozását követően egy történelmi lehetőséget szalasztott el, hisz a tizedik emeletre vezető mozgólépcsőn csak a második emeletre jutott el. Miért?

Nos, Magyarország nagyon jó pillanatban csatlakozott, egy olyan időszakban, amikor a növekedés gyorsult, az infláció lassult, az árfolyam stabilizálódott, és alkalmunk lett volna a mai ismereteinknél lényegesen nagyobb növekedési pályára állni azáltal, hogy viszonylag gyorsan bevezetjük az eurót. Erre a lehetőség technikailag még mindig fennáll, de ahhoz kell egyfajta eltökéltség. Ha az ember nem akar elmenni a randevúra, mindig talál kifogást, hogy miért nem megy el. Mi most mintha a kifogások keresésére fordítanánk az energiáinkat, arra a „miért nem megy” megideologizálására ahelyett, hogy megcsinálnánk, amit meg kell csinálni. Tudniillik olyan kis, nyitott gazdaságnak, mint a miénk, az uniós tagság legfőbb előnye – mármint a meglévőkön, az intézményi rendszer stabilitásán túl – egyedül a közös valuta, s az ezáltal nyújtott stabilitás. Az alacsony kamatszint, a külső finanszírozás feltételeinek könnyülése, tehát épp az, ami a magyar gazdaságot a jelenleg ismertnél sokkal gyorsabb növekedési pályára tudná állítani. Semmi sem számít lényegét tekintve az unióban az euróhoz képest.

És a támogatások?

Az teljesen mindegy, hogy 6 ezer, 8 ezer vagy 10 ezer milliárd forint értékű támogatás jön ide, mert ez még mindig a bruttó hazai termék 1 vagy 1,5 százaléka lesz. Ennek jelentős része társfinanszírozás, elvész a hivatalok útvesztőiben, ebből nem lesz magyar fellendülés. A magyar fellendülés az eurótól lehetne, vagyis az euróbevezetés általi stabilitástól; ez a háztartásoktól a nemzetgazdaság szintjéig mindenütt igen jelentős többleteket jelentene, s nem utolsósorban fegyelmezett államháztartást, mint kellő feltételt. Ezt a lehetőséget, aminek a közelében voltunk, úgy érzem, elszalasztottuk. Emiatt 2009 helyett 2014-ig leszünk kitéve a kamat- és valutáris bizonytalanságoknak egy olyan világgazdaságban, amely tele van kockázatokkal.

Persze az unióban lenni még mindig jobb, mint azon kívül. Elértünk valamit, ezt kár is lenne letagadni, euróval vagy anélkül. Az euró jelentette volna azt a többletet, hogy 2,5 százalékos növekedési pálya helyett 5 százalékos növekedési pályára álljunk, s ez tíz év alatt elég nagy különbség olyan országban, ahol az egy főre jutó jövedelem 14.600 euró, miközben az uniós átlag 21.000 euró. Ezt utolérni, 15 évnyi gyors gazdasági növekedéssel, nemcsak szükséges, de lehetséges is. Ezt a lehetőséget szalasztjuk el olyan okok miatt, amelyeket én nem látok át. Biztosan van mély társadalom-lélektani oka, ám közgazdasági oka nincsen. Ez pedig azt jelenti, hogy bizony előre látható módon tíz év múlva a második emeletre fogunk megérkezni, és nem a tizedikre.

Ön szerint Románia és Bulgária milyen eséllyel pályázik a sikeres csatlakozásra?

Úgy gondolom, hogy önmagában véve is történelmi tett, hogy a két ország bekerül. Magyarországnak nagyon fontos, hogy Románia is bent van az EU-ban, mert azért a közösség, a rendszeres jelenlét, a honi kormányoknak szóló megfelelési kötelezettség eddig minden kevésbé fejlett, posztkommunista országnak is csak a javára vált, így Magyarországnak is.

Úgy gondolom, hogy az unió segíteni fogja abban Romániát, hogy fenntartsa gazdasági növekedésének magas ütemét, a pénzügyi stabilizációnak az erősödésével, a privatizáció előrehaladásával és kibontakozásával együtt. És hát természetes, hogy az unió politikai szervezet, tehát az unióban megfogalmazott politikai normák, viselkedési elvek, beleértve a regionalizmus erősödő szerepét, a régióknak a régiók Európájához való csatlakozási lehetőségét, a két ország előtt új távlatokat nyitnak meg. Ez elsősorban Románia számára kínál új lehetőségeket: pénzben, utazásban, kapcsolatban, mely a fölzárkózásnak egy egészen páratlan lehetősége. A csatlakozással nyilván egészen más minőségűek lesznek a két ország kapcsolatai is. Sok ledolgoznivalónk van, az unió segíteni fog, de kényszeríteni is minket, hogy történelmi adósságainkat valamilyen módon törlesszük és az együttműködést sokkal mélyebben és eredményesebben folytassuk, mint a megelőző időszakban.